

УДК 792.8.01.03

**ТЕОРІЯ Й ІСТОРІЯ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КУЛЬТУРИ –
“ХОРЕОЛОГІЯ” ЯК МИСТЕЦТВОЗНАВЧА НАУКА****Денис ШАРИКОВ**

*Кафедра теорії та історії мистецтва,
Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука,
вул. Північна, 34, 04214 Київ, Україна
tel.: 380992147864, e-mail: d_assorov@ukr.net*

У статті проаналізовано і схарактеризовано особливість теорії та історії хореографічної культури. Доводиться обґрунтування хореології, як мистецтвознавчої науки.

Ключові слова: Хореографічна культура, хореологія, хореографія, балет.

Перед тим, як розглянути хореологію в загальному освітньо-науковому процесі в світі, хотілось б проаналізувати, а що взагалі є наука? Коли, західноєвропейська наука постала як частина культурного простору європейської цивілізації. У другій половині XVI–XVII ст. Християнська церква, європейські вчені, освітяни, монархи Західної Європи, зрозуміли необхідність створення наукових методів, практичного вивчення і дослідження законів світобудови: його аналізу, проявів окремих явищ, предметів і об'єктів.

Отже, західноєвропейська наука історично сформувалась у кінці доби Гуманізму початку Нового часу. Гуманітарні, природничі і точні науки, створювали методи і систематизували практичне дослідження об'єктів, предметів, явищ.

В той же самий час хореографічне мистецтво переживало підйом у теорії, методології і систематизації окремої науки в мистецтві, поряд з архітектурою, скульптурою, живописом, музикою. Створення Болонської художньої академії у 1585 році. Створення при дворі короля Франції Луї XIV Бурбона, академії танцю 1661 р., академії музики 1672 р., дає підставу вважати, що вже у другій половині XVII ст. у Європі, хореографічна наука, мала провідне місце серед точних, гуманітарних і художніх наук [2].

Метою дослідження є – виявити особливості хореології як мистецтвознавчої дисципліни, це зумовлює певні завдання:

- проаналізувати хореографічне мистецтво як складову європейської науки і художньої культури;
- схарактеризувати хореологію як мистецтвознавчу науку про теорію хореографії;
- визначити напрями дослідження хореології і запропонувати види досліджень у її теорії.

Об'єктом дослідження – є художня культура, предметом – є теорія й історія хореографічної культури «хореологія» як мистецтвознавча наука.

Нині у вітчизняній науці, на жаль, досі не сформувалася спеціальна галузь знань – хореологія. Так, у західній Європі, зокрема, у Франції, Швейцарії, Бельгії, Великій Британії цілком визначено таку галузь, яка включає – теорію та історію танцю [5]. Зважаючи на те, що мистецтво й культура у вітчизняній науці представлена виключно такими науковими спеціальностями, як 17. “Мистецтвознавство” (17.00.02. театральне мистецтво – театрознавство; 17.00.03. музичне мистецтво – музикознавство, 17.00.04. кіномистецтво й телебачення – кінознавство; 17.00.05. образотворче мистецтво, 17.00.06. декоративне і прикладне мистецтво, 17.00.07. дизайн – мистецтвознавство) 26. “Культурологія” (26.00.01. теорія й історія культури – (мистецтвознавство, культурологія, філософія, історія; 26.00.02. світова культура і міжнародні культурні зв'язки – культурологія; 26.00.04. українська культура – культурологія, мистецтвознавство; 26.00.05. музеєзнавство, пам'яткознавство – культурологія, історія, мистецтвознавство; 26.00.06. прикладна культурологія, культурні практики – культурологія). (Наказ ВАК України 05.05.2010 за № 315/17610 про перелік спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань).

Логічно було б запропонувати виокремити, серед мистецтвознавчих дисциплін, таку спеціальність, як: 17. “Мистецтвознавство” 17.00.01. “Хореологія та балетознавство” – мистецтвознавство; або 26. “Культурологія” 26.00.03. “Хореологія та балетознавство” – мистецтвознавство. Тобто дослідження науки з теорії, історії та практики хореографічної культури, балетного мистецтва у галузі мистецтвознавства. Ця мистецтвознавча дисципліна, досі не має окремої спеціалізації серед художніх наук [6].

Отже, актуальністю у вітчизняному мистецтвознавстві, є те, що на жаль, дотепер не розроблено концептуальних засад дослідження теорії й історії хореографічного мистецтва. Можливо, це пояснюється складністю і специфікою хореографії як виду художньої культури. Не обґрунтовано принципів класифікації в теорії й історії хореографічного мистецтва, у кожному з її різновидів.

Усе це ускладнює систематизацію та структурування хореографічного матеріалу як у наукових дослідженнях, навчальному процесі, так і в художній творчості, хореографічній практиці.

Дослідження теоретичних аспектів хореографічної культури ХХ ст. набуває актуальності, що зумовлено низкою причин: зростанням інтересу до цього напрямку талановитої, непересічної інтелігенції, інтересу до нових культурних цінностей, поглибленим вивченням теоретичних аспектів хореографії. Її історія – витоки, розвиток, засновники шкіл і технік: модерн-танцю, джаз-танцю, експресивного танцю – Р. фон Лабана, М. Вігман; імпресіоністичного танцю – А. Дункан, Л. Фулер. Методика – М. Грехем, М. Канінггем, Г. Джордано, Т. Браун, Д. Боуге. Балетні постановки – М. Фокіна, Дж. Баланчина, М. Бежара, Дж. Кранко, К. Макмілана, Ю. Григоровича, І. Кіліана, П.Бауш, У. Форсайта, М. Екка.

Найвідоміша стаття професора Олександра Чепалова [1] з приводу хореології, де він доходить таких висновків:

1) хореологія як наука про танець, хоча і не належить до математично точних галузей (бо когнітивне прочитання створюваних мистецьких образів

залежить від рівня розпізнавання знаків, закладених у структуру текстів і певного культурологічного контексту), однак потребує сьогодні розширення теоретичної бази та конкретнішого визначення об'єктів вивчення і засобів їхнього мовного втілення;

2) найнаближенішим до наукових вимог сьогодення та специфіки хореографічного мистецтва є аналіз за допомогою моделі комунікації Р. Й. Якобсона, адаптований до танцю. Хореологічний аналіз зважає на звук (музику), рухи виконавців, їхній просторовий зв'язок та вплив на аудиторію;

3) для мікроморфологічного дослідження танцювальної структури потрібні як графічна партитура, так і відеозапис. Це сполучення приводить до найповнішого осягнення змісту хореографічного твору та його вторинного відтворення.

Перспективами подальшого розвитку хореологічних досліджень є вивчення досвіду фахівців Інституту Лабана та створення власної хореологічної школи, а також введення хореології (теорії хореографічного мистецтва) до кола фундаментальних дисциплін, які вивчаються у вищих навчальних закладах відповідного профілю.

На нашу думку, висновки Олександра Чепалова є дуже важливими та переконливими при розгляді хореології як мистецтвознавчої дисципліни. Але сам він не є професійним хореографом-практиком і деякі речі сприймає не зовсім правильно. Наприклад, те, що він розглядає хореологію в дуже вузькому сенсі серед мистецтвознавчих дисциплін не визначаючи в ній науку про всю хореографічну культуру взагалі з теоретичними, практичними, інтегративними методами. Також він не розглядає цю науку в парі з балетознавством, яке й міститься в хореології та має окреме місце у вивченні комплексу знань у балетному мистецтві.

Важливим у розвитку хореології є чітке і послідовне вивчення певних напрямів – історичний, теоретичний, практичний, інтегративний [3].

Історичний напрям – вивчення закономірностей розвитку хореографії як складника художньої культури. Дослідження генезису та хронології хореографії первісного суспільства, Давнього Сходу, Античних Греції й Риму, Середньовіччя, танцю й балету XV–XIX ст. (ренесансу, бароко, класицизму, романтизму), балету XX ст. Становлення художньо-стильових систем, класифікація в народній, класичній, бальній, сучасній хореографії.

Теоретичний напрям – дослідження й розробка понятійно-категоріального апарату. Танцювальних форм, стилів, різновидів, напрямів, видів, сучасних жанрів танцю й балету, класифікації хореографічного мистецтва та його складників. Також дослідження та розробка термінології, виходячи з узагальнення американських, західноєвропейських, радянських, російських та вітчизняних хореографічних теорій й систем різних видів і технік хореографії та балету: класичного, історико-побутового, партерного тренажу, характерного та народно-сценічного, дуєтно-сценічного, європейського, латиноамериканського, модерн джаз танцю, перфомансу, імпровізації, контемпорарі данс, хіп-хоп дансу, теп дансу.

Практичний напрям – вивчення хореографічної методики навчання й викладання (системи, техніки танцю). Теорія й методика викладання класичного танцю (*danse e'cole, ballet, pas de deux, hystorique danse*), народно-сценічного чи характерного (*danse de caractere*), бального (ST, LA), сучасного (*modern jazz dance, contemporary dance, improvisation, tep dance, hip-hop: disco, funk, R&B, new style, electric boogie, braick dance*).

Інтегративний напрям – вивчення хореографічної культури суспільства як цілісних у взаєминах з іншими галузями культури (наукою, релігією, філософією, психологією, політикою тощо).

Невід’ємною частиною хореології є саме хореографічне мистецтво. Проаналізуємо особливості хореографії та змоделюємо принципи теорії й історії хореографічного мистецтва – хореології та балетознавства. Танець еволюціонує від первісного до народного (побутовий, фольклорний, етнічний). У XV–XIX ст. елементи народного танцю при дворі європейських монархів стають шляхетнішими та виділяються в бальний танець. Далі він трансформується в академічну форму, відому як класичний танець, який у XX ст. внаслідок соціокультурних перетворень виокремився в сучасний [3].

Хореографія (від давньогрецької *χορεία* – нога, *γράφος* – пишу) – писати ногами чи запис танцю. Термін “хореографія” 1701 р. увів Рауль Фельйо, який означав мистецтво запису танцю чи нотацію танцю. З 1910–1990 рр. термін став означати танцювальне та балетне мистецтво в цілому – танцювальні школи (класичного танцю, характерного і народно-сценічного танцю, бально-спортивного танцю, модерн джаз танцю, теп дансу, контемпорарі данс, імпровізації, хіп-хоп дансу), сценічний танець (академічний балетний танець, неокласичний, стилізований фольклорний, модерний та джазовий, бальний конкурсний), постановка балету (архітектоніка балетного дійства та хореографічної мініатюри, закони хореографічної композиції, принципи танцсимфонії чи хореодрами, сценографія і художнє оформлення балетної вистави).

Хореографія має два визначення – широке й вузьке. У широкому значенні – хореографія в балеті як синтез танцювальних технік (класичний, народний, дуєтний, сучасний танець, танцювальна пантоміма). У вузькому значенні – це танцювальні техніки (естетичні канони, позиції рук, ніг, положення корпусу, голови) [3].

Серед танцювальних технік вирізняємо: класичний танець (екзерсис у станка, екзерсис на середині, стрибки й оберти), істрико-побутовий танець (екзерсис на середині, форми па шассе, реверанси і етюди танців XV–XIX ст.), характерний і народно-сценічний танець (екзерсис у станка, етюди на середині російського, українського, молдавського, польського, угорського, іспанського, грецького, східного, грузинського танців), дуєтно-сценічний танець (обводи, підтримки партерні, середні, повітряні), бально-спортивний танець (бейзик і танцювання конкурсної програми ST, LA), сучасний танець (партерний і стрейтч тренаж, екзерсис у станка, екзерсис на середині, стрибки й оберти, вправи на ізоляцію, імпровізація і комбінації).

Хореологія (від грец. *χορεο* – танець, *λόγος* – вивчати) – це наука про теорію й історію хореографічної культури (танець, балет, види хореографії, хореографічну критику, інноваційні технології в теорії й практиці хореографії). Балетознавство – ця дисципліна також не має наукового представлення серед мистецтвознавчих дисциплін. Балетознавство, йде поруч з хореологією як дисципліна, що вивчає комплекс знань окремих різновидів танцювальних і балетних форм (на відміну від хореології де узагальнюється вся хореографічна культура взагалі, з усіма її видами, методами й комплексами знань). Також балетознавство, вивчає балетну критику.

Хореологія та балетознавство – мистецтвознавчі науки, які вивчають теорію, історію та практику хореографічної культури, балетне і танцювальне мистецтво. Хореологія досліджує хореографічну культуру в цілому та вивчає такі вузькі

напрями: етнохореологія – комплекс знань про вивчення народного танцю; хоротікс – вивчення просторових форм танцю; еукінетікс [1] – вивчення ритмодинамічного змісту танцю; хореософія – комплекс знань про культурний зміст і філософію танцю й балету; хореотермінологія – комплекс знань про понятійно-категоріальний апарат видів хореографії; бенешнотація – система запису танцю за Рудольфом Бенешом; лабанотація – система запису танцю за Рудольфом фон Лабаном; хореогенезис – вивчення витоків та розвитку, а також узагальнення, структурування й систематизація видів хореографічного мистецтва за напрямами, стилями, різновидами, видами, формами, жанрами, техніками (народної, класичної, бальної, сучасної хореографії); хореометодологія – комплекс знань з вивчення хореографії, методики викладання хореографічних дисциплін, методики проведення та оформлення наукових досліджень, експериментів в галузі хореографії, методики побудови навчального процесу з хореографічного мистецтва у початковій, середній і вищій школі [4].

Таким чином, якщо хореографічне мистецтво: має довгий процес розвитку, починаючи з первісних часів і до сьогодення; має академічну танцювальну систему з 1554 р.; є видом мистецтва у художній культурі; має інші академічні і сучасні танцювальні техніки; у розвитку композиції балету, окрім найважливіших художніх принципів, сягнуло у сферу психології і філософії людини та сучасного світу; синтезується насолодні з іншими видами суспільного життя – спортом, наукою і технікою; створює методи (головний принцип в науці), і систематизує свій вид у художньо-практичній і теоретично-дослідницькій сфері. Воно абсолютно має повне право зайняти гідне місце серед інших мистецтвознавчих наук. До прикладу: кіно, телебачення, дизайн, мають набагато менший научно-освітній проміжок часу у сфері розвитку художньої культури. Але вони мають своє представлення серед мистецтвознавчих наук у вітчизняному переліку затвердженому ВАК України.

1. Чепалов О. І. Хореологія як наукова дисципліна (Пролегомени) / Чепалов О. І. // Культура і суцастність: Альманах. – Київ, 2004. – С. 80–87.

2. Шариков Д. І. До проблеми хореографічної освіти і науки в Україні! Теорія й історія хореографічної культури – “хореологія” як мистецтвознавча дисципліна / Шариков Д. І. // II Всеукраїнська науково-практична конференція “Тенденції розвитку світового хореографічного мистецтва”. – Полтава, 2010. С. 21.

3. Шариков Д. І. Класифікація сучасної хореографії. / Шариков Д. І. – Київ, 2008. – С. 25.

4. Шариков Д. І. Теорія, історія та практика сучасної хореографії. / Шариков Д. І. – Київ, 2010. – С. 27–29.

5. Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. La Dance au XXe siecle. / Marselle Mitchel, Ginot Isabelle. – Paris., 1995. – 117 p.

6. ВАК України. – Режим доступу: www.vak.org.ua. – Загол. з екрана.

**THEORY AND HISTORY CHOREOGRAPHIC CULTURE –
“HOREOLOHIYA“ AS ORIENTAL SCIENCE**

Denys SHARYKOV

*Department theory and history of art,
Kiev State Institute decorative arts and design the name of Michael Boychuk.
str.: Pivnichna, 34, Kyiv, Ukraine
tel.: +380992147864, e-mail: d_assorov@ukr.net*

We analyzed and characterized feature of the theory and history of choreographic culture. We have to study Choreology as art criticism of science. Details the components of Choreology.

Keywords: Choreographic culture, choreology, choreography, ballet.

**ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ХОРЕОГРАФИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ –
“ХОРЕОЛОГИЯ” КАК ИСКУССТВОВЕДЧЕСКАЯ НАУКА**

Денис ШАРИКОВ

*Кафедра теории и истории искусства,
Киевский государственный институт декоративно-прикладного искусства
и дизайна имени Михаила Бойчука,
ул. Пивнична, 34, 04214 Киев, Украина
тел.: +380992147864, e-mail: d_assorov@ukr.net*

В статье проанализирована и охарактеризована особенность теории и истории хореографической культуры. Приводится обоснование хореологии, как искусствоведческой науки.

Ключевые слова: Хореографическая культура, хореология, хореография, балет.

Стаття надійшла до редколегії 18.03.2012
Прийнята до друку 12.09.2012